

**Randuri scrise de Imre Deutsch in 1997, cu ocazia intalnirii in Israel,
50 de ani dupa absolvirea Liceului Israelit Timisoara**

Clasa a 8-a, anul scolar 1946-47, impreuna cu tanarul rabin Ernest Neumann

As dori sa vorbesc in special despre doi profesori care, cred – si oarecum sper – ca au avut o influenta decisiva asupra mea.

Profesorul nostru de algebra din a 5-a (poate l-am avut si in a 4-a) a fost pur si simplu un dezastru. Am apelat la Junger Arnold, doar cu un an mai mare decit noi, si el a reusit in ore particulare sa completeze golurile.

Din fericire, situatia s-a imbunatatit considerabil in a 6-a, cind cel putin intr-un semestru am avut-o pe profesoara Checian.

Dar adevarata salvare a venit in a 7-a cu profesorul Schwartz Hermann, care a stat cu noi, sectia stiintifica, doi ani de zile, pina la bacalaureat. Schwartz a fost un profesor foarte bine pregatit. Pe deasupra, a avut o rabdare exceptionala. A fost

dispus sa explice orice de doua si chiar de trei ori. Nu a facut un secret din faptul ca are un salariu mult prea mic pentru acoperirea necesitatilor de trai si noi am stiut ca a avut si necesitati mai mondene. Totusi, acest fapt nu a micorat deloc constiinciozitatea, as putea sa spun zelul cu care a indeplinit obligatia pe care a simtit ca o are fata de noi sau, mai bine zis, fata de profesie. Pentru toate acestea ii port o adinca recunostiinta.

Celalalt profesor caruia ii port ceva ce nu e numai recunostinta este Hauben. Nu pot sa explic de ce. Dar pentru mine, liceul nostru inseamna Hauben. Un motiv pe langa multe altele ar putea sa fie faptul ca de la bun inceput am simtit ca severitatea cu care ne-a tratat nu a izvorit niciodata din minie, nici din suparare. A fost declamata cu "zimbetul pe buze". Imi face placere sa cred ca, in consecinta, respectul pe care l-am purtat nu a izvorit din frica. A fost un respect pur. Probabil acest lucru m-a indemnat ca uneori sa-i raspund destul de curajos. Niciodata nu am simtit "nevoia" de a intra in zona obrazniciei asa cum am facut-o cu unii profesori chiar si in clasa a 8-a si cu ceea ce demult nu ma mai laud. Dimpotriva.

Hauben e al doilea exemplu al principiului pe care cu totii il cunoastem: numai doua conditii sunt necesare, dar absolute necesare, pentru a fi un profesor bun, dar de fapt de a fi bun in orice ocupatie. O pregatire buna profesionala si constiinciozitate profesionala. Dar Hauben a fost mult mai mult decit un profesor constiincios, foarte bine pregatit. A fost un om dintr-o bucata. Un exemplu sau doua, daca nu adormiti pina ajung acolo.

Din pacate, Hauben ne-a fost profesor la limba romana numai in clasa 1-a. Se si vede, se si aude. Nu este vina lui ca Friedmann Jancsi a scris intr-un extemporal "o oras". Dar de fapt, tu Jancsi nu ai facut nicio greseala pentru ca ceea ce tu ai vrut sa spui, cu o presimtire uimitoare, este: O, oras Timisoara, ce se va alege din tine? Dar nu a avut timp pentru ca trebuia sa continue declinarea: unei orase, unei orase, s.a.m.d. Din pacate, nu l-am avut pe Hauben nici in clasele superioare la literatura romana. Totusi, spre norocul nostru, cu vreo doua luni inainte de bacalaureat, am fost destul de destepti ca sa ne dam seama ca cunostiintele noastre de literatura romana sunt insuficiente. Doar literatura romana nu consta numai din nuvela *O faclie de Pasti*. Deschid o paranteza. In a 8-a, cind am ajuns la Ionel Teodoreanu, a trebuit sa citim un roman la alegere. La raspuns, ghinionul cade pe Grun Tibi. Profesorul: Ce roman ai citit? Grun: *Hai-diri-dam*. Profesorul, sigur ca un roman cu un asemenea titlu nu poate sa existe: Obraznicule, stai jos, nota doi. Romanul exista. Ca Tibi nu l-a citit e probabil la fel de adevarat. Inchid paranteza. Ca sa amelioram situatia nepregatirii noastre, unul din latinistii nostri, ei inca faceau latina cu Hauben, il roaga pe Hauben, in numele clasei, ca sa ne dea ore particulare de literatura romana. Nu tin minte textual raspunsul lui Hauben, dar suna cam asa: Pina nu va inchei mediile, nici nu discutam. E pentru prima data ca am intilnit notiunea de conflict de interes, desi termenul insusi l-am

auzit pentru prima oara abia peste alti 18 ani. Cind in fine, dupa citeva saptamini, Hauben a inceput cursul lui particular de literatura romina, am savurat toate prelegerile lui, chiar si aceea despre literatura romina religioasa.

Evitarea acestui conflict de interes nu a cerut sacrificii serioase nici din partea lui Hauben, nici din partea noastra. Dar peste un scurt timp, cind teroarea a crescut [a propos, teroare: trebuia sa fi fost in a 8-a cind mama lui Varnai Andris, oarecum si ea face parte din anii mei de liceu, ma intreaba: Imre, tudod hogy miert diktal a proletar? Nem, spun eu. Pedig egyszeru: mert nem tud irni], adica cind teroarea a crescut, Hauben e pus in fata unui conflict de interes de alta natura, cu mult mai serios. Un interes fizic, de supravietuire. Pe scurt, mai multa piine (circ, slava Domnului ... si tovarasilor, am avut cu virf si indesat), adica piine si speranta de a fi mai ferit de persecutie politica. Pe de alta parte, un interes moral. A avea constiinta curata. Cel mult o lupta, bineinteles cu zimbetul pe buze, **cu** o clasa de elevi foarte tineri si nu prostituirea literaturii romine si poate chiar si a limbii latine in slujba unei asa zise lupta **de** clasa. Nu trebuie sa va spun care a fost alegerea lui Hauben. Si sunt sigur ca nici macar nu a fost o alegere grea. Cu zimbetul pe buze.

In legatura cu a fi sau a nu fi un om dintr-o bucata, as vrea sa va povestesc si totodata sa va marturisesc ceva destul de nostim. S-a intimplat acum 50 de ani, destul de demult ca sa-mi aduc aminte destul de bine. E in legatura cu bacalaureatul nostru. Printr-o coincidenta semnificativa, eroul , mai bine zis anti-eroul este profesorul dezastru de matematica din a 5-a. Oricit de ciudat pare, am fost totdeauna slab la fizica. A fost singurul subiect de care la bacalaureat mi-a fost frica ... frica. Parintii mei au aflat ca profesorul dezastru are relatii la membrii comisiei de bacalaureat. Au apelat la el si bineinteles au accentuat ca fizica este punctul meu slab. A spus ca in schimbul unei recunostiinte monetare de o anumita marime, va incerca tot posibilul si in caz de esec, recunostiinta va fi restituita. De acord. A inceput examenul oral. Spre norocul nostru, Liceul Militar, si poate si cel Piarist a intrat inaintea noastra. Examenul fiind public, profesorul dezastru s-a asezat printre spectatori si a asternut pe hirtie intrebarile de fizica. Ma cheama acasa la el, imi arata lista. Cunosti aceste subiecte? Intreaba el. Nunununununda, nunununununda, raspund eu. Du-te acasa si studiaza subiectele pe care nu le cunosti, spune el. Daca trebuie sa ma apuc sa tocesc acum in ceasul al 12-lea, atunci ce aia a masii faci dumneata? Intreb eu, vreau sa spun **ma** intreb eu.

Stiu, din cele relatate rezulta doar o suspiciune ca profesorul dezastru nu a avut nici o relatie la comisia de examen si ca a intentionat sa incaseze recunostiinta acelor clienti – a avut cel putin 3 alti clienti din clasa noastra – care trec bacalaureatul din puteri proprii, chiar daca era numai cu chin si vai. Dar o dovada necrutatoare exista. Pe diploma mea de bacalaureat, care mi s-a inminat peste citeva saptamini, scrie negru pe alb ca nota mea la fizica este 4. Dar pentru ca am luat totusi bacalaureatul, profesorul dezastru a pastrat recunostiinta

binemeritata. Iar noi nici macar nu am avut satisfactia sa spunem: La ce te astepti? Asa sunt romanii.

As vrea sa inchei. Nu am sa-mi iert niciodata ca in decursul vizitelor mele destul de dese aici in Israel, nu am cautat sa ma intilnesc nici cu Schwartz, nici cu Hauben. Acum e tirziu. Mult prea tirziu. Dar sper ca asta-seara, am reusit macar intr-o mica masura sa-i aduc aici, in mijlocul nostru.

Va multumesc.

Scurta biografie a autorului

Am terminat Institutul Pegagogic din Timisoara (1951); am predat la Politehnica din Timisoara; dupa tulburarile studentesti din 1956, compozitia sociala a cadrului didactic trebuia imbunatatita si, in consecinta, am fost mutat la Liceul Maghiar. M-am mutat la Bucuresti unde cu greu (=pile) am obtinut un post la Scoala de Ucenici a Fabricii Klement Gottwald. Am sosit la New York in 1964, am obtinut M.S. si Ph.D. in Matematica si am lucrat ca profesor (Assistant, Associate, Full) la Polytechnic Institute of Brooklyn.